

historische context. Literatuur- en cultuurwetenschappers in Life Writing gebruiken autobiografisch materiaal vaak als unieke waarheidsgetrouwe bron. Renders en de Haan willen kritisch wetenschappelijk biografisch onderzoek duidelijk onderscheiden van dit academisch veld.

Carlo Ginzburg, de pionier van de Italiaanse microgeschiedenis, gaf toelating een belangrijk artikel van hem rond de geschiedenis van microgeschiedenis in de bundel te publiceren. De hoofdredacteuren willen vanuit theoretisch en methodologisch oogpunt dan ook een lans breken voor de mogelijkheden van vernieuwde microgeschiedenis voor biografisch onderzoek. Renders en de Haan hanteren niet de insteek van de bekendste microhistorische studie, *Montaillou* (1975) van Emmanuel Le Roy Ladurie. In *Montaillou* werd een concrete kleine geschiedenis van een dorp als representatief voor een breder geheel beschreven. Renders en de Haan bepleiten eerder de zoektocht naar zaken die distinctief zijn om een breder verhaal te nuanceren of te herzien. Op deze manier kan microgeschiedenis vlot aansluiting vinden met biografie. Een biografie handelt voor Renders en de Haan bij voorkeur over een specifiek figuur om algemeen erkende waarheden over een gemeenschap en cultuur te toetsen. Renders werkt deze these uit in het artikel ‘The limits of representativeness. Biography, Life Writing and Microhistory’ en brengt meteen ook enkele thema’s uit andere bijdragen bijeen. Dit artikel biedt een concrete onderzoeksagenda voor de toekomst. Aan de hand van geslaagde voorbeelden toont Renders overtuigend aan hoezeer een schaalverkleining via een biografische focus op bepaalde getuigen van historisch evenementen kan leiden tot nieuwe historische inzichten die grote algemeen aanvaarde verhalen nuanceren. Dergelijke studies zijn meteen ook een antwoord op ideologisch geïnspireerde en onkritische Life Writing-studies.

Ondanks de prikkelende ideeën en relevantie zijn niet alle bijdragen even feilloos en mist de bundel wat doortastend redactiewerk. Ik mis vooral een conclusie met afsluitende reflecties die de inzichten uit de verschillende bijdragen bij elkaar of met elkaar in confrontatie brengt. Verder waren ook meer concrete uitdiepingen en besprekingen van Life Writing-studies met een a-historische invalshoek aangewezen. Renders en de Haan beperken zich te vaak tot het reproduceren van algemeenheden over dit academisch veld. Het artikel van Marlene Kadar over verschillende definities van Life Writing brengt in deze weinig verheldering en lijkt vooral opgenomen te zijn om de relevantie van een kritische blik op Life Writing aan te tonen.

Christoph De Spiegeleer
Vrije Universiteit Brussel

Lydia Hagoort, *Samuel Sarphati, 1813-1866. Van Portugese armenarts tot Amsterdams ondernemer* (Amsterdam: Bas Lubberhuizen, 2012) 416 pp.
ISBN 978-9059-373297

Samuel Sarphati was een groots Amsterdammer. Zijn actieve leven speelde zich af rond het midden van de negentiende eeuw. Hij liet zien hoe een mens kon bijdragen aan de schepping van een nieuw tijdperk. Het is onvoorstelbaar hoeveel initiatieven hij heeft genomen. Hij stichtte onder andere een Handelsschool (1845), de Maatschappij tot bevordering van Landbouw en Landbouwontginning (1846), de eerste Brood- en Meelfabriek (1855), de Vereeniging voor Volksvlijt (1852), het gigantische Paleis voor

Volksvlijt (1858), de Nationale Hypotheekbank (1864) en de Amstelhotelmij (1866, die het Amstel Hotel bouwde). Daarnaast was hij nog actief in tal van besturen. Amsterdam eerde hem met een park, het Sarphatipark, met daarin zijn borstbeeld. Lydia Hagoort schreef een biografie over hem.

Eerst het slechte nieuws. “Wat het boek bijna onleesbaar maakt ...”, zo stelde Elisabeth Etty in *NRC Handelsblad* (22 februari 2013), “... is dat de zestien chronologisch gerangschikte hoofdstukken onderverdeeld zijn in korte, losstaande fragmenten met titels als ‘Joodse apothekers’, ‘De stedelijke armenzorg’ en ‘Kwade dampen’. In plaats van een met zorg gecomponeerd doorlopend verhaal over de drijfveren van deze Amsterdamse jongen uit de Jodenhoek ... worden we getraakteerd op een berg knipsels en encyclopedische lemma’s.” Helaas moet ik haar kritiek onderschrijven. Het boek is een omgevallen kaartenbak. De auteur heeft nog een poging gewaagd om daarin orde aan te brengen door een chronologische presentatie en een opdeling in hoofdstukken en paragrafen, maar die poging is mislukt. De hoofdstukken vormen een rijstebrij aan thema’s, die nog al eens tot in detail worden uitgewerkt. Het is vaak een ware zoektocht om de verschillende tekstfragmenten over een thema op te sporen en met elkaar in verband te brengen.

Dan het goede nieuws. Het boek gaat namelijk niet alleen over Sarphati, zelfs vaak niet over Sarphati. Om zijn handelen en initiatieven te begrijpen komt de context van Sarphati’s leven uitvoerig aan de orde. Wie geïnteresseerd is in enkele specifieke thema’s en over doorzettingsvermogen beschikt, vindt er een schat aan informatie, bijvoorbeeld over het leven van de joden in Amsterdam en de verhouding tussen de Portugese en Oostjoden. Mijn belangstelling gaat momenteel uit naar een ander thema, namelijk de ‘civil society’. Daarom heb ik het boek met stijgende fascinatie gelezen. De ‘civil society’ was springlevend rond 1800, zoals Joost Kloek en Wijnand Mijnhardt in *1800. Blauwdrukken voor een samenleving* (Den Haag 2001) laten zien. Nog nooit was er in de Nederlandse geschiedenis zoveel gediscussieerd over zoveel thema’s. Wat gebeurt er echter in de periode daarna? Dat vraagstuk is nog niet onderzocht. Werd de dagende modernisering van Nederland voorbereid door een kleine elite (onder andere rondom koning Willem I) of werd het proces breed gedragen door de burgerij? Het boek geeft de indruk, dat tegen het midden van de negentiende eeuw de burgerij na een lange periode van passiviteit een belangrijke bron van maatschappelijke verandering werd. Vanwaar die plotselinge overdaad aan burgerinitiatieven rond 1850, waarvan Sarphati een exponent was?

Uit verschillende passages blijkt dat Lydia Hagoort goed kan schrijven. Het is doodzonde dat haar talent niet tot zijn recht komt in dit boek. Dat ligt niet alleen aan haar. De historische gemeenschap heeft hier eveneens gefaald. Hagoort werkt voor het Stadsarchief Amsterdam en gaf haar boek uit bij Uitgeverij Bas Lubberhuizen. Medewerkers van het archief en de uitgeverij zijn betrokken geweest bij de totstandkoming van het boek. Een goed functionerend historische gemeenschap behoedt een onderzoeker voor een forse uitglijder, zoals bij dit boek. Een dergelijk falen hebben Hagoort én Sarphati niet verdiend.

Harry Lintsen

Technische Universiteit Eindhoven